

İSLÂM MEDENİYETİ

Dini, İlmî, Fikrî
Aylık mecmua

SAHİBİ

Ist. Yük. İslâm Enstitüsü Mezunları
Cemiyeti Bařkanı

Mustafa PEKTT

★

YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ

Cahid BALTACI

★

IDARE MÜDÜRÜ

Mustafa YAMAN

★

Reklam İŐleri

MUSTAFA EFİLOĐLU

★

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: Rıza ÖZSU

Konya: Ali MARAŐLIĐIL

Kayseri: İsmail ELİZ

İzmir: Ali ARSLAN

Erzurum: N. Tayyar TAŐ

★

Hattat - Ressam

Turan SEVGİLİ

★

IDAREHANE

Nuruosmaniye Cad. No: 8/6

Telf.: 22 46 02 Cađalođu — İST.

HaberleŐme ve Havale

P.K. 1315 SİRKECİ — İSTANBUL

★

ABONE VE İLÂN

Yıllık 12 sayı 40 TL.

Altı aylık 6 sayı 20 TL.

Yabancı memleketlere posta ve kırtasiye creti eklenir.

Her türlü reklam ve ilânlar özel ta-
rifeye tabidir.

★

Yıl: 3 — Sayı: 32

Tarih: 6/6/1973

Dizgi — Baskı

İrfan Matbaası — İST.

İktisat

Faiz - Banka
ve İslâm

— VI —

Mustafa COŞKUN

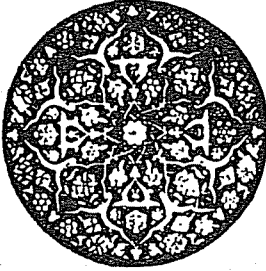
MODERN ekonominin getirdiği faiz düzeni, imansızlık üzerine kurulmuştur. İktisat ile Allah, insanlık ile Allah iradesi arasında —bugün ekonomiye göre— bir ilgi yoktur. İnsan, kâr elde etmekte ilâhî iradeye bağlı değildir; hürdür. Kazancını başkası için harcamakta veya yardım şuurunu taşıyıp taşımamakta serbesttir. Gaye, para kazanmaktır. Bu gayeye götüren yollar ilâhî esaslara göre değil, beşerî isteklere göre ayarlanır. Bunun için modern iktisat kuralları, lâiktir.

İslâm Dini ise, iktisatta veya siyasette insanı, ilâhî iradeye bağlı kılmıştır. Bağlılığı nisbetinde de Allah'ın halifesi saymıştır. Bu payeyi kazanmak isteyen insan, istediği gibi hareket edemez. İlâhî nizamı hayatında tatbik etmesi şartıyla Allah'ın halifesidir. Diğer insanların çıkarlarını da düşündüğü takdirde Allah'ın halifesidir. Zira; eli altında bulunan eşyanın hakiki ashibi Allah'dır, o bir vekildir. Vekili bulunduğu nimetleri, diğer insanlara da infak etmekle mükelleftir. Fakat hiç bir mü'min, —gücü yettiği müddetçe— el açmamalıdır. Çalışıp kazanmalıdır. Zenginlik yollarını arayarak kârını artırmalıdır. Diğer insanlara zarar vermemek şartıyla kazancını genişletebilir. Bu husustaki faaliyetlerinin meşruiyeti ise, ilâhî prensiplere uygunluğu nisbetindedir.

İslâm Dini, servetin bir elde toplanmasını da hoş görmez. Buna vesile olan yollar kapatılmıştır.

«*Ta ki sizden zenginler arasında mal, bir devlet olmasın*»
(Haşr sûresi, âyet: 7)

Bu âyet-i kerime ile, servetin muayyen kişilerde toplanmasına sebep olan ekonomik sistemler reddedilmiştir. Zira; servetin bazı kişiler elinde birikmesi, diğer insanların maddeten

ve manen zenginlerin hakimiyeti altına girmesine sebep olabilir. Himaye altında bulunan kişiler ise, bazı hususlarda bağımlıdırlar. Halbuki İslâm Dini, insanın Allah'dan başkasına boyun eğmemesini ister.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız bu prensipler, İslâm'ın iktisat düzeninin ana hatlarıdır. Bundan dolayı FAİZ, Kitap ve Sünnet'de haram kılınmıştır.

Şimdi âyet ve hadîsleri ele alarak bu haramın şiddetini belirtelim:

KUR'AN-I KERİM'DE FAİZ :

Faizi yasaklayan ve kıyanan âyet-i kerimelerin hemen hemen hepsi, Bakara Sûresi'nde toplanmıştır. Bunları sırayla ele alalım:

«Faiz yiyenler, şeytan çarpan kimseler nasıl kalkarlarsa öyle kalkarlar. Bu, onların «Zaten alış-veriş faiz demektir» demelerinden dolayıdır. Halbuki Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, geçmiş olanları kendine ve hakkındaki hüküm Allah'a aittir. Kim de tekrar dönerse, onlar, cehennem yaranadırlar. Ve orada ebedîyyen kalacaklardır.» (âyet: 275).

Ne korkunç bir tasvir. «Faiz yiyenler şeytan çarpmış insanlar gibi kalkacaklar». El-ayak tutmaz, yüz ve gözde acaip bir görüntü, ağız ve göz bir tarafa kaymış, konuşulan anlaşılmaz, tiril tiril titremekte. Ağzın ifrazatı, yukardan aşağı elbiseyi kirletmekte. Bu, fizyolojik bir değişim. Öyle olmasına rağmen bu manzara, kimin hoşuna gider?

Bu manzaranın bir de ma'nevî tasvirini düşünelim. Huzursuzluğun doğurduğu çarpmışlığı ve ebedî hayatın perişanlığını tasavvur edelim. İlâhî iradeye uymamanın doğurduğu huzursuzluk, dünya hayatını perişan eden bir şeytan çarpmışlığı değil midir? Lüks ve israfat içinde yüzen insanların dünyada huzur ve sükünün tadını tadamaması, bir şeytan çarpmışlık değil midir? Faiz yiyenler, fizyolojik bakımdan bir şeytan çarpmışlığa uğramasalar bile, bu dünyadaki huzursuzluk onlar için bir şeytan çarpmışlığıdır. Faiz yiyenlerin içlerinde uyanan her hayırhah duyguyu, onları şeytan çarpmış gibi sarsar ve hemen o duyguyu boğmaya çalışırlar.

O halde mü'min, faizi bırakmalıdır. Bırakmazsa Allah'ın buyruğuna imanı yok demektir. Bir nebzecek iman hissine sahip olan insanın bu müthiş manzara karşısında, acaba kalbi ürpermez mi? Ürpermek nerdee. Bir de kalkarlar, «Zaten alış-veriş faiz demektir» derler.

Evet; faizcilerin bir iddiası da budur. Halbuki, faiz ile ticaret arasında pek çok farklar mevcuttur. Büyük âlim El Mevdûdî, bu farklardan uzun uzadıya bahseder. Biz, bunları özetleyelim:

«Ticarette faydalanma, alıcı ile satıcı arasında eşit seviyededir. Çünkü müşteri, satıcıdan almış olduğu maldan faydalanıyor. Satıcı da harcadığı emeğin, kaybetiği vakitlerin karşılığı olan parayı alarak faydalanıyor. Faizde ise bu faide eşit değildir. Borçlu ile borç veren arasındaki bu menfaat bir değildir. Borç veren, borçludan bir miktar (para (faiz), almakta ve bundan fayda görmektedir. Bunda şüphe yoktur.

Borçlu ise, borç verenden bir mühlet (zaman) almaktadır ki, bu zamanın kendisine fayda getirip getirmeyeceği belli değildir. Şayet faizle almış olduğu bu parayı, şahsî ihtiyacı için harcamışsa, (Faizcinin tanımış olduğu) mühlet kendisine fayda vermiyecektir. Çünkü almış olduğu bu parayı hemen harcayıp bitirecektir. Şayet ticaret, sanayi veya ziraatta kullanmak üzere aldıysa bu para, kendisine fayda getirebileceği gibi zarar getirmesi de imkân dahilindedir.» (1)

«Riba yiyenler, alış-verisi ribaya eşit tutuyorlar. Kur'an ise bunları ayırır. Çünkü ticarete sermaye sahibi, kazanmak ile zarar etmek ihtimallerini birlikte göze alır. Ribada ise yalnız kazanç düşünülüyor, sermayedar ise yalnız kâr peşindedir. Onun için alış-verişi ile riba arasındaki fark pek barizdir. Ve ribacıların ileri sürdükleri iddia yalnız kendi menfaatlerinin ifadesidir. Yoksa hakikat aşikârdır.» (2)

Ticarete kâr olduğu gibi zarar da vardır. Kişinin bilgi ve tecrübesi, ticarete olan istidadı, kâra veya zarar sebep olabilir. Faizde ise insan, imza atmaya, hatta yemek yemeğe akli yetmese bile yattığı yerden faiz kazanabilir. Faizde kazanç kat'idir. Kısacası, alış-verişte bilgi, emek ve maharet; diğerinde ise, emeksiz kazanç vardır.

İşte bu düşünceler muvacehesinde, «Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, —bu ayetten önceki— hüküm Allah'a aittir. Geçmiş günahlar, Allah'ın rahmetine kalmıştır. Kim de tekrar faizciliğe dönerse onlar, cehennem yaranıdır, orada ebedî kalacaklardır.»

«Allah ribayı mahveder, sadakaları ise, artırır ve Allah küfran-nimette bulunan günahkâr herkesi sevmeyiz.» (âyet: 276)

Bu âyet-i kerimenin mucizesini bugün açıkça görmekteyiz. Dünya üzerinde cereyan eden devalüasyonlar, para krizleri hep faizli kredilerin meydana getirdiği tahrip dalgaları değil midir?

Dünya piyasalarındaki enflasyonist hareketler, fakirin ayakkabı ve elbisesinden tutun da traktörüne varıncaya kadar her şeyin fiyatını altüst etmektedir. Ayet-i kerimenin beyanına göre, faizle muamele gören insanlar, rahat ve huzur yüzü göremiyeciktir. Göremiyor da. Binlerce lira alıp yine de huzur göremiyen insanların feryadını kulaklarımızla duyup ızdıraplarına gözlerimizle şahit olmaktadır. Maddî ilerlemeler, konfor ve lüks hiçbirimizi huzura kuvaşuturamıyor. Kazancımızın hareketini göremiyoruz. Maaşını cebine doldurup eğlence yerlerini kahkaha tufanı ile çınlatanlar, acaba bugün dışarda aynı kahkahayı, aynı tatlılıkla atabiliyor mu? Doldurulan eğlence yerleri, huzursuz gönüllerin acı kahkahalarıyla dolsa da aynı huzursuzluk dışarda devam etmektedir.

Huzur bulamazlar. Çünkü kazancının bereketini kaçırın amillerin etkisi altındadırlar. İlerde karşılaşacağı malî buhranların ızdırabını düşündükçe huzuru kaçırmaktadır. İnsan oğlu, düşündükçe sinirleri gerilmekte ve buhrandan buhrana sürüklenmektedir. Sıkıntısını gidermek için eğlence yerlerine koşmakta, fakat bu da sıkıntısını giderememektedir. Manâyı unutup maddeye bağlanan insanlar, sevgi, şefkat ve yardım şuurundan uzaklaşmışlardır. Sevgisi bile menfaate bağlı. Yardımı bile faizsiz olmuyor. Böyle bir toplumda kazancın bereketi olur mu? Faizle verdiği borcu yardım kabul eden insanın kazancı, ona huzur getirir mi? Elbette hayır. Dinimiz, yardımın karşılıksız yapılmasını ve yardım ettiğimiz insandan bir şey beklemenin doğru olmayacağını haber vermektedir. Müddessir Sûresinde:

«Yaptığın yardımı, daha fazlasını umarak yapma.» (âyet: 6). buyularak maddî menfaat gözeterek başkasına yardım etmenin doğru bir şey olmadığı, Allah'ın rızasını ümit etmenin en doğru yol olacağı belirtilmektedir.

Su halde faiz karıştırdığımız kazancın bereketi yoktur. O kazançtan fayda umulamaz.

Faizci, görünüşte parasını fazlaştırmıştır. Veya faizci, bir başkasının malını artırma gayesiyle faizle borç vermiştir. Fakat; piyasa dal-

galanmaları, lüzumsuz israfata varan lüks ve huzursuzluğun ittiği eğlence masrafları, bir anda onun gelirini yok etmektedir. O kazancın bereketini kaldırmaktadır. Şu âyet-i kerime iddiamıza bir delildir:

«Diğer insanların mallarını artırmanız gayesiyle verdiğiniz ribalar, (onların mallarını) Allah katında artırıp çoğaltmaz. Fakat sizin Allah rızasını umarak verdiğiniz zekât böyle değildir. İşte —mallarını— kat kat artıranlar ancak onlardır.» (Rum sûresi, âyet: 39)

Görülüyor ki, faiz ne verenin ve ne de alanın malını artırmaz. Bizim ileriye göremiyen gözlerimiz, faizin malı artırdığını zanneder. Buna da zayıf imanımız sebep olmaktadır.

Bakara sûresindeki faizle ilgili âyetlerin üçüncüsü, huzurun ve bereketin yollarını göstermektedir:

«İman edip salih amel işleyenlerin, namaz kılp zekât verenlerin Rabları katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur ve üzülecek de değildir.» (âyet: 277)

İşte hakikat budur. Faiz yiyenlere korku, ızdırıp ve felâket var. İyi amel ve faydalı işlerde bulunanlara huzur ve sükûnet...

Müteakip âyetlere devam edelim:

«Ey iman edenler, Allah'dan korkun, eğer mü'minlerdenseniz faizden kalanı bırakın.» (Bakara sûresi, âyet 278)

«Böyle yapmazsanız, bunun Allah'a ve peygamberine karşı bir harp olduğunu bilin. Şayet tevbe ederseniz, sermayeniz sizindir. Hem haksızlık yapmış hem de haksızlığa uğratılmış olmazsınız.» (Bakara - 279)

Âyet-i kerime, mümin olabilmek için faizden geri kalanı bırakmayı âmiridir. Âyet gelmeden önce alınan faizlerin affı Allah'a mahsustur. Hüküm geldikten sonra faiz alınıp verilmeyecektir. Çünkü kanun hükümleri, makabline şamil olamaz.

Burada dikkat edeceğimiz nokta şudur: Allah-ü zülcelâl, faizi bırakmayı, iman etmiş olabilmenin şartı olarak göstermektedir. Bu açık hüküm karşısında faizle iştigal edip ondan yarar uman insanların imanı acaba ne durumdadır? Fakat; bugünün ekonomik nizamı; faiz esası üzerine kurulmuştur. Bugün tüccarından tutun da memuruna ve hatta çiftçisine varıncaya kadar faizin yelinden mütesir olmayan yoktur. Ve bu durum, kanunî müeyyideler altında cereyan etmektedir. Tüccar böyle müesseselerle iş görmeye mecburdur. Yoksa yaşayamaz. Bu durum, sistemin tabii sonucudur. Buna rıza göstermek, imanımızın renginde nasıl bir solma meydana getirir, buna fetva verecek gücü, kendimde bulamıyorum.

Daha sonraki âyet, daha müthiş bir manzarayı gözümüzün önüne sermektedir ki, «Faizi bırakmamayı, Allah'a ve Resulüne karşı açılmış bir harp» olarak nitelemektedir.

İnsan ve yaratıcısının karşılıklı harbi... Mümin ve peygamberini karşı karşıya getiren bir savaş... Âciz insan bir tarafta, Allah ve Resulü bir tarafta. Hangi mümin buna cesaret edebilir? Ya mümin olup harbi bırakacak ki, bu da faizi bırakmaya bağlı. Veya faize devam edip Allah ve Resulüyle harbe devam edeceksin. Bu da imansızlık demektir.

«Resulüllah (S.A.) son zamanlarda inmiş olan bu âyet-i kerimenin nüzulünden sonra Mekke-i Mükerrreme'de bulunan âmil (zekât toplayan memur)ine faiz ile muamele eden Muğire Kabilesiyle fâizcilikten vaz geçmedikleri takdirde muharebe etmesini emretti.» (3)

Allah'ın bu emrine muhalefet eden insan ve cemiyetlere zaten harp

açılmıştır. «Bu harp en korkunç ve öldürücü şekliyle halen ilân edilmiştir. Bu savaş bir kalp ve âsap savaşdır. Bereket ve bolluğa karşı girilmiş savaştır... Saadet ve huzur savaşdır. Bu savaşta Allah'ü teâlâ bazı isyankâr kullarını diğer bir kısım âsî kulları üzerine musallat etmektedir. Bu, menfaatların boğuşmasının savaşdır. Zulüm ve dolandırıcılık savaşdır bu. Korku ve ızdırıp savaşdır bu.» (4)

Âyet-i kerimenin sonundan anladığımıza göre: «Tevbe edip faizden vaz geçsek ne aldatmış ve ne de aldanmış oluruz.» Bu, mü'minin hayat prensibidir. «Ne aldatmak, ne de aldanmak».

Bu husustaki âyetler, «Darda kalmış insanlara gösterilecek kolaylığı» belirterek son bulmaktadır.

«*Borçlu darda ise kolaylığa kadar beklemelidir. Bununla beraber, eğer bilerseniz sadaka olarak bağışlamamız sizin için daha hayırlıdır.*» (Bakara - 280).

Riba ile ilgili, Âli İmran sûresindeki âyet-i kerime de şöyledir:

«*Ey iman edenler, kat kat artırılmış ribayı, yemeyiniz. Allah'dan korkunuz ki, kurtuluşa eresiniz*» (âyet: 130).

«İslâm, basit faizi değil, kat kat faizi yasak etmiştir» diyenlerin delil olarak gösterdikleri âyet, budur. Bu iddialara cevap vermek üzere, (Mürekkeb - Kat Kat Faiz) başlığı altında bu konuya tekrar döneceğiz. Şimdi faizin haramiyetine Sünnet'den deliller verelim.

HADİS'LERDE FAİZ :

Kur'an-ı Kerim'den ayrı olarak bir çok hadis-i şeriflerde de riba, kötülenmiş ve kat'î olarak men edilmiştir.

1— *Cabir'den rivâyet edilir ki, Resulüallah (S.A.V.) «Riba yiyen (faiz alan), yediren (veren) ve akdi yazan kâtibe ve her iki tarafın şahitlerine lânet etti ve onlar, (günahta) müsavidir»* buyurdular. (5)

Hadis'de geçen «Riba yiyen»den maksat, parasını faizle verendir. «Yediren»den maksat da faiz verendir. Bu akdi yazan ve bu akde şahitlik yapan da böyle bir haramın işlenmesine yardım etmişlerdir. Bu işi bilerek yapmış olurlarsa, lânet hudutları içersine onlar da girer.

2— *«Faiz, yetmişüç baktır. Bunların (günah itibarıyla) ehveni, bir kimsenin annesi ile cinsi münasebette bulunması gibidir. Şüphesiz ki, faizin en fazlası, müslüman bir kimsenin ırzıdır».* (6)

3— *«Bir kimse, bilerek bir dirhem bile olsa riba yiyecek (alacak) olursa o kimse, zinadan altı defa daha şiddetli bir günah işlemiş olur»* (7) (İbni Hanbel ve Darekutnî)

4— *Resulüallah buyurdu: «Miraç gecesi bir insan topluluğuna rastladım, bunların mideleri, içi yılanlarla dolu ve dışardan bakıldığında bu yılanların görülebileceği bir eve benziyordu. Dedim ki, bunlar kim? Cebrail cevaben dedi ki, (Bunlar riba yiyenlerdir).»* (8) —İbn-i Hanbel ve İbn-i Mace—.

Görülüyor ki, Hadis-i şeriflerde faiz, çok kötü örneklerle gözümüzün önüne serilmektedir. Bu şekildeki benzetmelerle kötülüğünün derecesi gösterilmektedir. Mü'mine düşen vazife, bundan uzaklaşmaktır. Rızıkımızın bereketi, günlerimizin huzurlu geçmesi buna bağlıdır.

(1) Er-Riba, s. 83, Beyrut.

(2) Tanrı Buyruğu, c: II, 267. dip not.

(3) S. Kutup, Fî Zilâl-il-Kur'an, c: II, s. 136, İst. 1971.

(4) S. Kutub, aynı eser, c. II, s. 137.

(5) A. Davutoğlu, Selâmet Yolları, c. III, s. 75.

(6) A. Davutoğlu, aynı eser, c. III, s. 75.

(7) E. Kureşi, Faiz Nazariyesi ve İslâm (mütc. S. Tuğ), s. 50-51, İst. 1966.